THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. WINBERG, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

PUBLISHED BY

— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —

251-253 Queen Street West — Telephone Adelaide 3967

SUBSCRIPTION RATES: $3.50 PER YEAR
SINGLE COPY 1c.

Entered as Second Class Mail Matter at P.O. Toronto, Ontario
January 22nd, 1913

צו דער היינטיגער דעמאנסטראציע

אויף דעם גרויסען כראך, וואס עס איז געשעהן מיט די מיליאנען אידען פון יענער זייט ים, האבען זיך די גליקליכע פון דער זייט, די אידען פון די פעראייניגטע שטאאטען אין קענעדע וואהרים אבגערופען — מיט נדבות, מיט דאלארס אין סענטען.

צדקה, נדבות, זענען נויטווענדיגע זאכען. דער הונגער פון הונ־דערטער אין טויזענדען מוז גלייך געשטילט ווערען אום זיי צו זעטיגען מיט ברויט, מוז מען סענטען אין גראשענס קלייבען, צו בעקליידען די נאקעטע פאדערט זיך געלד, אין דארום דארף מען הילף זאמלען.

מיט נדבות אין צדקה קען מען אבער נור דעם איינצעלנעם הונגערי־גען אנזעטיגען, דעם נאקעטען בעקליידען. מען קען אבער ניט מיט דעם היילען די שטערצען פון א פאלק. דורך צדקה קען נאר דער יחיד געהאל־פען ווערען, קען בלויז די טרעהרען פון איינצעלנעם אבגעוישט ווערען, א נאגען פאלק אבער, קען איהרע פראגען דורך צדקה ניט פערלעשטפערען, ווייל א פאלק קען נור געהאלפען ווערען, דורך טהאטען, וועלכע האבען פאר זיך א צוקונפט, וועלכע שטימט מיט די סאציאלע און עקאנאמי־שע בעדינגונגען איהרע. אבער ניט דורך גראשענס.

פרוטות זענען א נויטווענדיגע זאך, ווייל דורך זיי ווערען די לע־בענס פון די יחידים געראטעוועט. זיי מוזען אבער אויך בעגליים ווערען פון טהאטען, וועלכע זאלען רעטען דאס לעבען פינ'ס פאלק, די נשמה פון דער נאציע.

ביידע זענען וויכטיג, ווייל ביידע שטרעבען דאך צו איין ציעל, אהן דעם לעבען פונ'ם יחיד איז אומ עגליך א פאלקס לעבען, פונקט ווי די לאגע פונ'ם יחיד איז פערבונדען מיט'ן גאנצען פאלקס מצב.

די גרייסע קאטאסטראפע, וועלכע דאס אידישע פאלק לעבט יעצט איבער, שטאמט אין איהר גרעסטער טהייל פון דער אידישער אינגארמא־לער לאגע, פון דער אידישער רעכטלאזיגקייט.

די ליידען פונ'ם איינצעלנעם אידען קענען געהיילט ווערען מיט נדבות, די ליידען אבער פונ'ם אידישען פאלק קענען געהיילט ווערען נאר דורך נאציאנאלע טהאטען, דורך רעכטלאזיגקייט אבשאפען די אידישע אינ־גארמאלע לאגע.

ביידע זענען דארום וויכטיג. די הילפס־ארבייט פון קלייבען ברויט פאר די לעבעדיגע אין תכריכים פאר די טויטע, אין די ארבייט פאר אידי־שע רעכט אין יענע לענדער וואו זיי האבען אזעלכעס נאך ניט, ווייל ביי־דע פיהרען דאך צו ראטעווען די הונדערטער טויזענדער פון אונטערגאנג.

עס קען ניט זיין קיין רייד וועגען וויכטיגערעס אין ניט וויכטיגערעס, ווייל ביידע זענען וויכטיג. ביידע פיהרען צום צוויעק, בעגעגנעשטעלען זיך געגען דער יעצטיגער קאטאסטראפע אינ'ם אידישען לעבען.

אזוי איז עס, ווייל אזוי מוז עס זיין.

אמת די ברייטע שיכטען האבען זיך אבגערופען בלויז מיט נדבות, אבער אויך דער צווייטער טהייל פון דער ארבייט איז ניט פערנאכלעסיגט.

אין די פעראייניגטע שטאאטען, הערט וואס פון טאג שטארקער די אידישע קאנגרעס בעזעוגונג, יענע בעזעוגונג, וועלכע פאדערט הויך רעכט פאר'ן אידישען פאלק. און דאס וואס עס איז אין די פעראייניגטע שטאאטען איז אויך אין אנדערע לענדער, אין אלע יענע לענדער, וואו די דארטיגע אידען פיהלען, אז זיי קענען עטוואס טהאן פאר זייער פאלק.

כיי אונז אין קענעדע טהוט דיעזע ארבייט דער קענעדער אידישער פאלקס־פערבאנד.

אין טאראנטא טהוט דיעזע ארבייט דער מלחמה־קאנפערענץ, וועלכער איז אפיליאירט מיט'ן פערבאנד.

————):::(————

וואס בעצייגט די היינטיגע מעסי האל פערזאמלונג פון די היגע אידען.

דריי איינגאבען שטעהען פאר דעם היינטיגען אידישען צוזאמענ־קונפט.

זי זוכט קודם כל זיין א דעמאנסטראציע פאר אידישע רעכט, פאר רעכט פאר'ן אונטערדריקסטען פאלק.

די פראגע פון רעכט הענגט אין גאנצען אב פון דער עפענטליכער מיינונג. אין וואס אפטער אין שטארקער די רעכטס־דעמאנסטראציעס זעלען זיין, אלץ דערנעהנטערט ווערט דער ציעל.

זי זוכט אבער ניט זיין נור קיין דעמאנסטראציע, א דעמאנסטראציע שטעלט זיך צופרידען נור מיט פייערליכקייט און איסערליכען פאראד אליין. דאס אידישע פאלק דארף אבער נאך גענוג ענערגיע פערזונדען, איידער עס זוכט זיין רעכט בעקומען.

אויף דער פערזאמלונג זוכט דער זעג, וואס עס דארף פאר רעכט געטהען ווערען, אנגעצייגט ווערען.

די פערזאמלונג זוכט זיך אבער ניט מיט רעכט בעשעפטיגען, זי זוכט אויך ניט פערנאכלעסיגען די הילפס־ארבייט, און אין דעם היינטיגען אידישען ארייסטרים, זוכט איהר א וויכטיגער פלאן אבגעגעבען ווערען.

אויך די אידישע אימיגראציע, די גרעסטע פראבלעמע וועלכע זוכט שטעהען פאר'ן אידישען פאלק נאך דער מלחמה, זוכט איהר אויסדרוק אויף דיעזער פערזאמלונג געפינען. און וואס עס דארף געטהון ווערען, דיעזע פראבלעמע צו קענען לעזען, זוכט פון דער רעדנער־טריבונע ערקלערט ווערען.

פערשטעהן די היגע אידען זייערע אויפגאבען, וואס זיי דארפען טהון אינ'ם יעצטיגען מאמענט פאר זייער פאלק? בעגרייפען זיי דעם גרויסען חוב, וועלכע די געשיכטע האט אויף זיי ארויפגעלעגט?

דער היינטיגער בעזוך זייערער וועט עס צייגען.

די היינטיגע אידישע דעמאנסטראציע, וועט צייגען, די אפפערוו־ליגקייט און גרייטקייט פון די טאראנטער אידען בייצוטראגען זייער חלק צום קאמף פאר דער בעפרייונג פונ'ם אידישען פאלק.

————):::(————

די מלחמה האט א גרויסען חורבן אין אונזער לעבען פערארזאכט. ביל מיט וואונדען, איז בעדעקט געווארען דער אידישער קערפער.

אבער אויך דאס שלעכטעס האט איהר גוטע זייט.

די מלחמה וועלכע האט פון אונז אזוי פיעל קרבנות גערויבט, האט פון דער צווייטער זייט, פיעלע וויטע צו אונז, דערנעהנטערט, אונז אומגעקעהרט פיעלע, וועלכע זענען פון זייער פאלק פערפרעמדט געווען.

איינער פון זיי איז אויך פנחס בן־עמי רוטענבערג, וועלכער האט זיך לעצטענס געשטעלט אין דיענסט פון זיין פאלק.

די היינטיגע פערזאמלונג איז אויך א קבלת פנים דעם טעזאונענעם אידען. דעם צוריקגעקעהרטען זהן, וועלכער איז צוריק צו זיין פאלק געקומען.

זאל א וואהרער "שלום עליכם" פון א גרויסער מענגע אידען בע־געגענען דעם קעמפער פאר אידישע און מענשליכע רעכט.

א מיליאן דאלאר קאמישאן פאר איין קאנטראקט

די אונטערזוכונג פון דער אלטער קענעדער שעלל קאמיסיע. — די פאקטען וועלכע זיינען ארויסגעבראכט געווארען. — מענשען האבען געמאכט מיליאנען בלויז פון ספעקולאציעס אהן געלד.

שוין באלד א מאנאט ווי עס זיצט די מערעדיט־דאף קאמיסיע, און אונטער־זוכט די קלאגען וועלכע זיינען געמאכט געווארען פון דעם ליבעראלען פארלא־מענט מיטגליד "קייט".

ווי בעוואוסט האבען זיך אלע קלאגען פונדעם פארלאמענט מיטגליער בעצוגען אויף דער אלטער שעל קאמיסיע וועלכע האט געהאט אין איהר מאכט אלע אמר־ניציע ארדערס וועלכע ענגלאנד האט גע־געבען קענעדע.

אין די קלאגען איז אנגעווינדען גע־ווארען אז די אלטע שעל קאמיסיע האט געשאלטעט און געוואלטעט מיט די אר־דערס ווי די קאמיסיע אליין האט גע־וואלט, דערביי זיהטען נוצען פאר פערזענ־ליכע צוועקען. ניט נעהמענדיג אין אכט וואס דאס געלד ווערט געצאהלט פון די בירגער אין אזא שווערער מלחמה צייט.

אין די קלאגען איז אויך אנגעווי־זען געווארען אז די שעל קאמיסיע האט ניט געזוכט צו געבען ארדערס צו קענע־דער פאבריקאנטען, אזוי אז דאס לאנד זאל פון דעם עטוואס גענייסען, נור דיא הויפט ארדערס זיינען אוועגגעגעבען גע־ווארען צו פאבריקאנטען פון די טראאי־ניגטע שטאאטען וועלכע האבען דערביי געמאכט מיליאנען דאלאר, און דערביי א האבען פערשידענע פערזאנען געמאכט גרויסע קאמישיאנס.

אויף די אלע קלאגען ווי געזאגט איז געוועזט געווארען די אונטערזוכונגס קאמיסיע און די אויפגאבע פון דער קא־מיסיע איז אויסצוגעבען אויף ווי ווייט דיעזע קלאגען זיינען אמת.

און יעצט זיצט די קאמיסיע באלד א מאנאט און הערט אויס עדות פאר און גע־גען די פיהרונגען פון דער אלטער שעל קאמיסיע.

פון די פיעלע עדות וועלכע זיינען פאר דער צייט אויסגעהערט געווארען איז דער וויכטיגסטער עדות אהן צווייי־פעל געווען א געוויסער אמוניציאנס פאב־ריקאנט פון ניו יארק ע. ב. קאדוועל.

ביים אנפאנג פון דער אונטערזוכונג האט מען געדענקט אז האנארארי קוירעל עליסאן וועלכער האט געשפיעלט דיא רא־ליע פון א קענעדער אנענען אין דיא פעראייניגטע שטאאטען פון דעם מיליין דעפארטמענט וועט זיין דער וויכטיגסטער עדות, ווייל אויף איהם האט מען גע־זאגט, אז ער האט אין דער זעלבער צייט געמאכט גרויסע קאמישיאנס פאר געבען קאנטראקטען צו פערשידענע פאבריקאנ־טען.

ביי דער אונטערזוכונג אבער איז דער קוירנעל אויסגעטראטען אלעס עדות פאר זיך אליין און האט אבגעלייקענט אז די אלע קלאגען, אנווייזענדיג אז ער האט ניט געמאכט קיינע אונעזעצליכע קאמ־מישיאנס, און די עליסאן סענזאציע אז ער אוועקגעפאלען.

אין אבער געקומען פארלאמענט מיטגליד קארוועל, וועלכער איז אויך גע־ווען איינער פון די קלאגער אין פארלא־מענט און האט צוגעשטעלט א קאנט־ראקט אין וועלכען עס ווערט אנגעוויזען אז דריי אמעריקאנער בערהוען ספעקולאנ־טען האבען געמאכטא מיליאן דאלאר קא־מישיאן און אן ארדער מיט דעם גוויסען פון דער אלטער שעל קאמיסיע. דאס איז געווען די שטארקסטע באמבע וואס דיא קלאגער האבען געקענט אריינווארפען דעם לאגער פון דער שעל קאמיסיע.

ווען דער פאבריקאנט פון דעם ארדער ע. ב. קארוועל איז גערופען געווארען צום עדות שטוהל, האט ער ניט בעהאלטענער הייד אויסדרוקליך ערקלערט, אז דריי וואל סטריט ספעקוליאנטען האבען גע־מאכט א מיליאן דאלאר זעהר לייכט. זיי זיינען אין א געוויסען טאג אין יוני 1915 אנגעקומען אין אטאווא און זיינען אוועק אין אפיס פון דער שעל קאמיסיע, מיט צוויי שטונדען שפעטער האבען שוין די דריי נעהמען א קאנטראקט פאר צוויי און א האלב מיליאן פיזעס פאר דעם פרייז פון 11 מיליאן דאלאר.

און פון דעם איז ארייננעפאלען אין קעשענע א מיליאן דאלאר.

זיין עדות זאגען איז בעשטעטיגט געווארען מיט דעם אגרימענט וועלכער איז געמאכט געווארען צווישען דער אמוניצ־יאנס פאבריק און די דריי ספעקולאנטען, און דאס אלעס איז געטהאן געווארען מיט דעם וויסען פון דער שעל קאמיסיע, דאס הייסט, אז די שעל קאמיסיע האט גע־געבען איהר פולע צושטימונג צו דעם אז די דריי ספעקולאנטען זאלען מאכען א מיליאן דאלאר ניט ריזיקירענדיג דערביי א סענט.

אין דער צייט ווען די שעל קאמיסיע האט געדארפט זעהען שפארען געלד און זוכען ווי אזוי צו מאכען די פיזעס בילי־גער, האט ערלויבט ספעקולאנטען צו מאכען געלד דערפאר וואס זיי זיינען גע־ווען די מעקלער צווישען א געוויסען פאבריקאנט און דער שעל קאמיסיע, איי־נער פון די מעקלערס אין וועמענס הענד עס איז ארייננעפאלען די סומע פון פון 475,000 מיליאן דאלאר, ווערט ער־קלערט איז געווען דער אגענט פון קויר־נאל עליסאן און דערפאר איז דאס איהם אזוי גרינג אנגענומען צו נעהמען דעם קאנטראקט.

ווי די זאך זאל אבער ניט זיין, צו עלי־סאן האט געהאט א האנד אין דעם מיליאן דאלאר אדער ניט, איין זאך איז זיכער, אז אויב די שעל קאמיסיע וואלט ווירקליך געגומען אין אכט די רעגיערונגס געלדער, און וואלט געזוכט צו שפארען וואלט זי גענעבען די קאנטראקטען דירעקט צו דיא פאבריקאנטען און ניט צו קיין בירזען ספעקולאנטען, וועלכע האבען מיט אמר־ניציאן גאר נישט צו טהאן.

אויב א פאבריקאנט לוינט זיך ארוב־טער צו געבען 40 סענט פון יעדען פונ'ם אלס קאמיסיאן, ווי דער אויבענדערמאהי־טער פאל איז, און דאן ערשט מאכען א גוטען פראפיט, דאן איז א גוטער סמן אז די שעל קאמיסיע האט ניט נאכגעקוקט די אינטערעסען פון דער רעגיערונג און די פארלאמענט מיטגלידער קייט און קאר־ווול האבען געהאט א פולע רעכט זיי אנ־צוקלאגען פאר'ן גאנצען קענעדער פאלק.

דאס עדות פון דעם אויבען דערמאהנ־טען קארוועל איינט אויף אז די יעצטיגע רעגירונג האט בעדארפט געבען א פריי־יע האנד דער יעצטיגער מערעדיט דאף אונ־טערזוכונגס קאמיסיע ניט נור אוטערצו־זוכען די קלאגען פון קייט און קארוועל, נור אונטערצוזוכען די פיעלע טהעטיגקייט פאר דער גאנצער צייט פון דער אלטער שעל קאמיסיע.

ווען קיין אנדערע בעווייזע אין בע־צוג צו די חטאים פון דער שעלל קאמיסיע זאלען ניט זיין נור דיא מיט'ן מיליאן דא־לאר קאמישיאן וואלט עס אליין אויף בע־העכטיגט דער רעגיערונג צו א פולער אונ־טערזוכונג אבער דאס איז ניט דער איינ־ציגער חטא פון דער שעל קאמיסיע. פיעל פיעל איז אויסגעוויזען געווארען אין דער צייט פון דער אונטערזוכונג, און דאך האט די רעגיערונג בעשערענקט דאס רעכט פון דער אונטערזוכונגס קאמיסיע, און זי האט נור דאס רעכט צו אונטערזוכען די קלאגען וועלכע זיינען געמאכט געווארען דירעקט פון די צוויי אויבענדערמאהנטע פארלאמענט מיטגליעדער אבער ניט קיין אנדערע.

די בעשרענקונג אין דער אונטערזו־כונג איז א גרויסע שווערינקייט פאר די וועלכע האבען די קלאגען געבראכט ווייל מען טאר ניט ארויסמישען קיינע בעווייזע וועלכע האבען ניט קיין שייכות צו די פאר מאלע קלאגען.

אבער מיט יעדען טאג וואס די אונ־טערזוכונגס קאמיסיע פיהלט אן איהר ארבייט ווייזען זיך ארויס מעהר פאקטען אויף דער אלטער שעל קאמיסיע און די רעגירונג וועט פיליכט ענדליך דאך איינזעהען אז עס איז נויטיג א ברייטע־רע אונטערזוכונג און ניט קיין בעשרענק־טע.

ש. ש.

קאנט אייער איינגעגעבע מאגען

"פריהלינגס שטארקונגס געטרענקע" זיינען פאר די יעניגע, וועלכע ווייסען ניט דאס די גאטען מוז פערריכטען די פער־שווענדעטע צעלען־הויז דורך דער שפייז וואס זיי עסען. העפט דער גאטער פטור צו ווערען פון דעם גיפטיגען טאקסין שטאף פון די שווערע ווינטער מאכלים דורכדעם וואס איהר וועט עסען

"Shredded Wheat Biscuit,,

א ריכטיגער גאנצער ווייץ שפייז פערפער־טיגט אין אזא פארמע עס זאל זיין לייכט צו פערדייהען. פאלגט דער גאטער'ס פלאן — קרייגט אייער קראפט פון אן איינפאכער, גאטירליכער שפייז פאל שטענדיג געקאכט און לייכט פערדייהעט. פהאבירט עס פאר פריהשטיק מיט מיך, אדער שמאנט; עסט עס פאר "לאנטש" מיט יאגדעס אדער אנדערע פרישע פרוכט; מאכט עס פאר אייער "פלייש" פאר די זומער טעג. לייכט נעמאכט און לייכט פערדייהעט.

געמאכט אין קענערע.

ROYAL YEAST CAKES
THE WHITE'S FLOUR
ROYAL YEAST CAKES
E. W. GILLETT COMPANY LIMITED
TORONTO, ONT.
WINNIPEG MONTREAL
ROYAL YEAST

א אידישע מלוכה

(פון די קינדער יאהרען)

(ספעציעל פאר'ן "אידישען זשורנאל")

פון אב. נאדבערג

(סוף)

אבער ווי זעהט ער פארט אויס? וואס פאר א פנים האט ער, און צו וועמען מען קען איך איהם פארט צוגלייכען? די קשיא איז מיר פערעפענטליכט געווא־רען ווען איך האב זיך דערמאהנט אן א צווייטער בילד וואס איז געהאנגען אויף דער וואנד ביי אונז אין הויז. עפעס א טערקישער פאשא, אן אפיציער אדער אזוי א „גרויסער מאן", זיין קאפ — א וואלד־שוואהצע האר, איז אנגעטהאן אין א רויטע פעסע, און זיינע אויגען — גרוי־סע, שווארצע, ברענענדיגע וואס דריקען אויס שטאלץ און גבורה. א הויבער רויע־זיגער מאן מיט א פאר בריילטע שטארקע פלייצעס און א קויל שווארצע בארד ריי־געלט ארום זיינע פולע רויטע באקען.

ווי דער מאטע האט מיר אמאל דער־צעהלט, האט דער דאזיגער געשלאגען זיך אין דער רוסיש־טערקישער קריעג און בעוויעזען געוואלדיגע וואונדער. א גרוי־סער גבור איז דער מאן געווען און ניט איינמאהל פלעגט ער זיך ארויסווארפען אויף די פיינד און אנמאכען צווישען זיי א חורבן און גלייך ניט ווערען. ארויס־נעכאפט זיך אויף זיין וואונדערליכען מלחמה פערד, א פייער פלעגט ארויס און קיינער פלעגט איהם ניט קענען דעריי־גען. דאס פערד לויפט און זיין רייטער שיסט פון הינטען און די גאנצע שטרעקע ווערט פול מיט הרוגים, און ער איז שוין ניטא, ווי אין דער ערד אריין!

איינמאהל האט איהם דער שונא ארומגענומען פון אלע זייטען און איהם ניט געלאזט קיין דורכגאנג, האט ער זיך ארויסגעכאפט אויפ'ן פערד און הייראה — דאס פערד פליהט נאכאפ. פון דעם שונא'ס לאגער רעגענט א האגעל פון קוילען, איין קויל האט געטראפען אין ציעל און פער־וואונדעט זיין פוס, אבער ער נעהמט זיך ניט צום הארצען, און קאמאנדירט ווייר־טער. א משך פון 24 שעה איז ער אזוי פערוואונדעטערהייט אויפ'ן פערד געזעסען. אין איין הארד א פלעשעל וואסער צו שטילען דעם דורשט, אין מיט דער צווייטער יאגט ער דעם פיינד. ער איז געווען נאהענט צום נצחון ווען אין מיי־טען דערינען האט זיך פערשפרייט א קלאגג, דאס איינער פון זיינע פרייב־נד האט איהם פערראטהען און ארויסגע־געבען זיינע סודות צום שונא. דאס האט שוין דער פאשא ניט געקענט אריבערטרא־גען, איז אראפגעפאלען פון פערד און ארויסגעלאזען א קרעכץ: „דער שונא וואלט אונז קיינמאל ניט געקענט בייקו־מען, ווען איינגעגעבען זאלען אונז ניט פער־ראטהען" . . .

אין מיין פאטאזיע שטעלט מיר פאר אונזער „משיח" ריין אויף א שעהנעם שטאלצען פערד אין קאמאנדעווטע זיין חיל, זיינע אויגען בלייגען אין זיינע פול מיט מוטה און זיכערהייט, האלט מלחמה מיט גבורה ביי דער שונא ווערט אין גאנ־צען געשלאגען.

פלוצלונג — פון שונא'ס לאגער האט איהם נעטראפען א קוי אין פערוואונ־דעט, אבער ער פערבייסט מיט די ליפען און ניט אפילו קיין קרעכץ ניט . . . זיי־נע קלייד דער זענען רויט פון בלוט, און ער קעמפט ווייטער מיט גבורה און מוטה. אין מין חיל רינגלט איהם ארום . . . איך בין געוואארען צוטומעלט, דער קאפ דרעהט זיך מיר, איך וויל א רעד טהון אין קען ניט. איך קוק ארויס דורכ'ן פענסטער, דער הימעל קלאר און ליכ־טיג, פונקען ציטערען אין דער לופט; דער מארגען שטערען איז שוין אויפגע־גאנגען און אנגעצונדען דעם מזרח־זייט. איך קארטשע זיך איין אויפ'ן געלענער איינגמאהל פלעגט ער זיך ארויפוואר פען אויף די פיינד און אנמאכען צווישען זיי א חורבן און גלייך ניט ווערען. ארויפ־נעכאפט זיך אויף זיין וואונדערליכען מלחמה פערד, א פייער פלעגט ארויס און קיינער פלעגט איהם ניט קענען דעריי־גען. דאס פערד לויפט און זיין רייטער שיסט פון הינטען און די גאנצע שטרעקע ווערט פול מיט הרוגים, און ער איז שוין ניטא, ווי אין דער ערד אריין!

איינמאהל האט איהם דער שונא ארומגענומען פון אלע זייטען און איהם ניט געלאזט קיין דורכגאנג, האט ער זיך ארויסגעכאפט אויפ'ן פערד און הייראה — דאס פערד פליהט נאכאפ. פון דעם שונא'ס לאגער רעגענט א האגעל פון קוילען, איין קויל האט געטראפען אין ציעל און פער־וואונדעט זיין פוס, אבער ער נעהמט זיך ניט צום הארצען, און קאמאנדירט ווייר־טער. א משך פון 24 שעה איז ער אזוי פערוואונדעטערהייט אויפ'ן פערד געזעס־סען. אין איין הארד א פלעשעל וואסער צו שטילען דעם דורשט, אין מיט דער צווייטער יאגט ער דעם פיינד. ער איז געווען נאהענט צום נצחון ווען אין מי־טען דערינען האט זיך פערשפרייט א קלאגג, דאס איינער פון זיינע פרייב־נד האט איהם פערראטהען און ארויסגע־געבען זיינע סודות צום שונא. דאס האט שוין דער פאשא ניט געקענט אריבערטרא־גען, איז אראפגעפאלען פון פערד און ארויסגעלאזען א קרעכץ: „דער שונא וואלט אונז קיינמאל ניט געקענט בייקו־מען, ווען איינגעגעבען זאלען אונז ניט פער־ראטהען" . . .

אין מיין פאטאזיע שטעלט מיר פאר אונזער „משיח" ריין אויף א שעהנעם שטאלצען פערד אין קאמאנדעווטע זיין חיל, זיינע אויגען בלייגען אין זיינע פול מיט מוטה און זיכערהייט, האלט מלחמה מיט גבורה ביי דער שונא ווערט אין גאנ־צען געשלאגען.

פלוצלונג — פון שונא'ס לאגער האט איהם געטראפען א קוי אין פערוואונ־דעט, אבער ער פערבייסט מיט די ליפען און ניט אפילו קיין קרעכץ ניט . . . זיי־נע קלייד דער זענען רויט פון בלוט, און ער קעמפט ווייטער מיט גבורה און מוטה. אין מין חיל רינגלט איהם ארום . . . איך בין געוואארען צוטומעלט, דער קאפ דרעהט זיך מיר, איך וויל א רעד טהון אין קען ניט. איך קוק ארויס דורכ'ן פענסטער, דער הימעל קלאר און ליכ־טיג, פונקען ציטערען אין דער לופט; דער מארגען שטערען איז שוין אויפגע־גאנגען און אנגעצונדען דעם מזרח־זייט. איך קארטשע זיך איין אויפ'ן געלענער איינגמאהל פלעגט ער זיך ארויפוואר פען אויף די פיינד און אנמאכען צווישען זיי א חורבן און גלייך ניט ווערען. ארויפ־נעכאפט זיך אויף זיין וואונדערליכען מלחמה פערד, א פייער פלעגט ארויס און קיינער פלעגט איהם ניט קענען דעריי־גען. דאס פערד לויפט און זיין רייטער שיסט פון הינטען און די גאנצע שטרעקע ווערט פול מיט הרוגים, און ער איז שוין ניטא, ווי אין דער ערד אריין!

איינמאהל האט איהם דער שונא ארומגענומען פון אלע זייטען און איהם ניט געלאזט קיין דורכגאנג, האט ער זיך ארויסגעכאפט אויפ'ן פערד און הייראה — דאס פערד פליהט נאכאפ. פון דעם שונא'ס לאגער רעגענט א האגעל פון קוילען, איין קויל האט געטראפען אין ציעל און פער־וואונדעט זיין פוס, אבער ער נעהמט זיך ניט צום הארצען, און קאמאנדירט ווייר־טער. א משך פון 24 שעה איז ער אזוי פערוואונדעטערהייט אויפ'ן פערד געזעס־סען. אין איין הארד א פלעשעל וואסער צו שטילען דעם דורשט, אין מיט דער צווייטער יאגט ער דעם פיינד. ער איז געווען נאהענט צום נצחון ווען אין מי־טען דערינען האט זיך פערשפרייט א קלאגג, דאס איינער פון זיינע פרייב־נד האט איהם פערראטהען און ארויסגע־געבען זיינע סודות צום שונא. דאס האט שוין דער פאשא ניט געקענט אריבערטרא־גען, איז אראפגעפאלען פון פערד און ארויסגעלאזען א קרעכץ: „דער שונא וואלט אונז קיינמאל ניט געקענט בייקו־מען, ווען איינגעגעבען זאלען אונז ניט פער־ראטהען" . . .

.2

אין אונזער שטערמעל זיינען געווען צווייערליי סארט „משכילים". משכילים פון אלטען דור וואס זיינען בעהאוועגט אין דעם „עקרה" און זענען זיך מתוכח וועג־נען „שאלת הבחירה" און „מה שלאחי הטבע", און די אינגערע — וואס לער־נען מיט התמדה דעם תנ"ך, קענען דעם „כלל־הדקדוק" פון בן־רואב און לער־נער, קוקען אריין אין רייפמאן און די אנדערע ספרי־השכלה, לערנען אויסענ־ווענינ אד"ם הכהן'ס „החמלה" זיינען זיך מקנא אין דעם העלד פון „הרח והחיים" און זיינען זיך משפל ווענען תקונים און רת און זענען זיך מתיר צו עסען פאר'ן דאוונען, נור איינינג פון זיי האבען גענומען זיך צו לערנען רוסיש פון פוליוואנאוו'ס כריסטאמאטיא, ס'פער־שטעהט זיך, אז קיינער האט פון דעם ניט געוואוסט.

איינמאל האט א חסיד דערטאפט ביי זיין זוהן די דאזיגע כריסטאמאטיא, האט ער איהם געשלאגען מכת רצח: „וואס? דו ווילסט אפשר זיך שמד'ען, וואס דו לערנסט וועגען קריסטוס און זיין מאמע?" אבער קיינער, ניט די אלטע און ניט די יונגע האבען געהערט דעם נאמען הערצעל.

און פלוצלונג, עפעס א נייעס האט זיך צוטראגען אין שטעדטעל: הערצעל רופט צו א קאנגרעס. דאס איז געווען דעם ערשטען מאל אין מיין לעבען, דאס איך האב געהערט דעם מאדנעס וואר: קאנגרעס א אידישען קאנגרעס! פון עק וועלט, פון אלע לענדער, וועלען זיך די אידען צוואמען קומען, דורכשמו־עסען, עצות האלטען ווי צו גרינדען א אידישע מלוכה . . .

און דער קאנגרעס איז ראן געווען דאס געשפערך פון טאג, אין מארק, אין בית המדרש האט מען נאר געשמועסט וועגען קאנגרעס. ווער איז ער דאס דער הערצעל? פון וואנען קומט ער? און וואס טהוט ער? דעם גביר'ס הויז, דאס איינציגע הויז וואס פלעגט דערהאלטען דעם „המליץ" און די גאנצע שטאדט פלעגט לייענען, איז דאן געווען בעלא־גערט ווי א פעסטונג, פון די פיעלע אי־דען, וואס זיינען אונגעדולדיג געקומען הערען „נייעס" . . . פיעלע האבען זיך געוואונדערט וואס די רעגיערונג מישט זיך ניט אריין אין דעם, און שטערט ניט דעם נאנצען עניין צו לאזען זיך איידען גרינ־דען אן איינענע ממשלה? די פאליטיקער האבען זיך געהאלטען אין איין מפלפל זיין: וואס דענקט דער תוגד וועגען דעם מעשה? וועט ער דאס דערלאזען? אי, ער שוין אזוי שוואך דאס ער קען זיין לאנד ניט שיצען? מען האט געקענט זעהן, דאס די אידען האבען רחמנות גע־האט אויף דעם ארימען טערק, וואס האט געבעבן דערגרייכט צו אזא מדרגה, אז אי־דען קענען זיך רייצען מיט איהם . . .

אין יענע נעכט פלעג איך ארומגעהן פערקליעמט מיט חלומ'ען אויף דער וואך:

מיין אומגליקליכ, געפייניגט פאלק וועט עגדליך אויסגעלייזט ווערען פון זיין גלות און זיך צוריק אומקעהרען צו זיין לאנד, זיך דארט בעזעצען, און נביאים, מלכים, שרים און גבירים וועלען אויפ־שטעהן; און טראץ דעם וואס איך האב זיך געהאדעוועט צווישען חסידים, און שטענדיג זיי געהערט דערעדיג וועגען דעם פאהרען, אין דעם הייליגען לאנד מתפלל זיין אויף די הייליגע קברים און שטארבען דארטען כדי פטור צו ווערען פון חבוט־הקבר, דאך האב איך געזעהן מיין איך האב געלערענט אין תנ"ך, איהרע איך האב געלערענט אין תנ"ך, איהרע פעלדער פול מיט תבואה. וואס געבען געגוג ברויט אויף זאט צו ווערען. דיז זון א ליכטיגע שפיעלט זיך פון אויבען און שיקט מיט א פולער האנד איהרע ישראה־לען, און די טרויבען ענגלען קאפטערען נעגען איהר אנען בליהען און וואקסען . . . אן „ארץ זבת חלב ודבש", ממש ווי עס שעטהט געשריבען אין דער תורה.

ס'איז דאן געווען ערב פסח, אן חדר לערענען דער רבי מיט אונז „שיר־השירים", און פערטייטשט אונז: דאס דער שיר איז קדש־קדשים און אז דאס איז א געשפרעך צווישען הק"בה מיט זיין געליעבטע, די כנסת ישראל.

איך האב זיך פערטיעפט אינ'ם רבינ'ס ווערטער, און זיין נגון האט מיר אזוי ווי פער'בשוה'ט. נאר ווי דער רבי איז געקומען צו די פסוקים: הסתין עבר.. התאוה חנטה פגיה והגפן סמדר . . . האט מיר פארגומען דער פריהלינג ריח און איז מיין פאנטאזיע האב איך געזעהן טוי־טעל ביימער וואס זייערע לאנגע ברוים־צווייגען ווארפען א שאטען אויף די פאר־מאטערטע דורכגעהער וואס זוכען אן אב־רוה פאר זיך און זייערע גמלים וואס זענען אנגעלאדען מיט צרי, נכאת און לוט און די איבריגע טייערע געוויהצען, וואס וואקסען אין יענעם וואונדערליכען לאנד, און כאטש איך האב נאך מיין לעבען דעם בוים „ברוש" אין די אויגען ניט גע־זעהן, האב איך דאך געהערט זיינע זאפט טראפען אריינטריפען אין כלי, און ווי גרויס חשק געהאט צו זעהן זיי אין זייער הויף און שטאלץ.

דער עיקר, אבער, פלעג איך טראכ־טען וועגען משיח'ן, וואס איז צוגעגונ־דען מיט „מה שלאחי הטבע", ווי אין דער כסא־הכבוד, און ער פרובט אלע מעגליכקייטען צוברעכען די קייטען און קען ניט מיין יונג מוח'ל איז געווען פול מיט ווי־דע און משנה'דיגע מעשיות וואס איך האב געהערט און געלעזען וועגען דעם איבערהויפט די מעשה פון רב יוסף אין אנדערע ווארטען, וואס האט נאך פיעלע סגופים תענתים בעוויעזען בייצוקומען דעם שטן, האט איהם פערגארט און גע־בונדען, און געוואלט מציל זיין די וועלט פון זינד און טוידט, כדי מקרב זיין די גאולה.

א בת־קול איז אפילו ארויס פון הי־מעל: דאס דער דור איז נאך ניט ווערטיג, און דאס מען זאל ניט דוחק זיין דעם פיין, ר' יוסף האט אבער ניט געהערט דעם בת־קול, און זיך מכין געמאכט צו קוילענען דעם שטן, האט זיך דער שטן פערשטעלט אלס א זקן און גענומען איינרעדען ר' יוספ'ן, דאס ער זאל נעהמען ביי איהם א שמעק טאבאק. ר' יוסף האט עוים אנהויב ניט געוואלט, אבער דער אלטער האט איהם ניט אבגעלאזט און געשטופט די פושקע צו דער נאז, ביז ער האט ניט געקענט גובר זיין דעם יצר הרע און א שמעק געטהאן, און גליך זענען פון דעם שטן'ס נאזלעכער ארויס צוויי פייער־זיילען און אנגעצונדען די שטריק, וואס האבען איהם געבונדען, און ער איז ניט ווערען . . . .

דאך האבען די שעהנע מעשיות ניט געקענט רויבען ביי מיר מיין לאנד, מיי־נערען עפעס איהר נאטהליכע שעהנהייט. מיין לאנד איז פאר מיר געבליבען א ממשות'דיגע, אן ערדישע, וואס ניט זיינע פרוכט צו ארבייטען, א לאנד לויט געזעץ, א לאנד לויט בעדארפטע צוזיין.

און אין יענע טעג, די טעג פון קאנ־גרעס האב איך גע'חלומ'ט וועגען די גאולה פון מיין לאנד.

איך נעה ארויף אויף דעם בויידעם פון אונזער שטוב, און קוק ארויס דורכ'ן פענסטער אויף די נאהענסטע דערפער, וואס ארום שטעדט, ארום און ארום זעהן זיך אין גרינס איינגעטונקטע בערג, בלי־הענדע ביימער, פעלדער און גערטנער פערפלייצט מיט שכט, קליינע שטילע הייזלעך, ווי זילבערנע פינטלעך שיינען און פינקלען נעגען די זון. די קאלירען בייטען זיך און דער פלאג ציהט זיך אויס ווייט, ווייט, דער טייך פליעצט און שפרינגט און רינגעלט ארום די שטאדט ווי א זיידענער נארטעל, און עפעס אין מין הייליגע שטילקייט אנ'ן אויסגעגאסען אויף אלץ; טויבען פליהען ארויס פון זייערע נעסט